

Ավարտական հետազոտական աշխատանք

*Թեմա՝ Մանկավարժական աշխատողի մասնագիտական հմտությունների
կատարելագործման անհրաժեշտությունը*

Հաստատություն՝ Էլտառոզ

Դաստիարակ՝ Եվա Մհերյան

Ղեկավար՝ Ավետիսյան Ժաննա

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ-----3

1. Ժամանակակից մանկավարժի մասնագիտությունն ու նրա մասնագիտական կոմպետենցիան-----5
2. Համագործագային մանկավարժության էությունը կարևորությունը մանկավարժի մասնագիտական հմտությունների զարգացման գործում-----9
3. Ուսուցչի մասնագիտական կարողությունների զարգացումը հետազոտական ու ստեղծագործական գործունեության միջոցով-----14

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ-----19

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ-----20

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Թեմայի արդիականությունը. Անցումը նոր պետական կրթական չափորոշիչներին մեր երկրում դրեց դրանց համապատասխան նոր ուսումնական գործընթացի կազմակերպման խնդիրը, այդ թվում՝ նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների մանկավարժական կազմի համար: Ժամանակակից հանրակրթության բովանդակությունը հիմնովին փոփոխված է և անհամեմատելի օրինակ 3-4 տասնամյակ առաջ գոյություն ունեցած կրթության պահանջների հետ: Այժմ արդիական չէ իմանալ իմանալու համար հայեցակարգը, քանի որ զուտ փաստագրական նյութի կարիք անհատը չունի: Ցանկացած տեղեկատվություն հասանելի է յուրաքանչյուրին ցանկացած վայրում: Ուստի ժամանակակից անհատի առջև ծառայած է նյութի մտածված օգտագործման, սեփական գիտելիքին վերլուծարար մոտենալու և այլ նմանատիպ խնդիրներ:

Նոր ժամանակների կրթության հիմնական խնդիրներն են սովորողների քաղաքացիական պատասխանատվության և իրավական գիտակցության ձևավորումը, հոգևոր և մշակույթային արժեքների ճանաչողությունը, նախաձեռնողականությունը, հանդուրժողականությունը, հասարակության մեջ հաջողությամբ սոցիալականացումը և աշխատաշուկային ակտիվորեն հարմարվելու կարողությունը: Այս խնդիրները հաջողությամբ լուծելու համար անհրաժեշտ է կրթական գործընթացի բոլոր մասնակիցների հետ ակտիվորեն շփվելու պրակտիկայի ձևավորում, մանկավարժական աշխատանքի տարբերակում, ինտեգրում և համակարգում միասնական կրթական տարածքում և սոցիալ-մշակույթային միջավայրում: Այսպիսի հմտություններ սաներին փոխանցելու համար մանկավարժը պետք է ինքը անընդհատ կատարելագործի իր հմտություններն ու գիտելիքները: Մանկավարժի համար առավել քան այլ մասնագետի կարևոր է ցկյանս կրթության սկզբունքը:

Բարձրագույն մանկավարժական կրթության արդիականացման պայմաններում սուր է գործող մանկավարժական կազմի վերապատրաստման, հմտությունների բարելավման խնդիրը: Ուսուցիչների վերապատրաստման վրա կենտրոնացվածության մեծացումը տարրական դպրոցում պայմանավորված է դպրոցական պրակտիկայում զարգացման տեխնոլոգիաների և կրթության մեթոդների զանգվածային ներդրմամբ:

21-րդ դարի թիվ մեկ բնութագրիչը կյանքի ու արժեքների արագ զարգացում ու փոփոխականությունն է: Ուստի, միանգամայն օրինաչափ է, որ առաջին հերթին կարևորվում է հասարակության վաղվա օրն ու ապագան կանխորոշող

մասնագետների գիտելիքների պարբերական թարմացումն ու կատարելագործումը, նոր ժամանակաշրջանի պահանջներին համապատասխան ցենզի ներդրումը: Ասվածն, անշուշտ, հավաստում է հետազոտական աշխատանքի արդիականությունն ու կարևորությունը:

Աշխատանքի նպատակն է.

- Ուսումնասիրել *մանկավարժական աշխատողի մասնագիտական հմտությունների կատարելագործման անհրաժեշտությունը*

Աշխատանքի խնդիրներն են.

- Ուսումնասիրել ժամանակակից ուսուցչի առջև դրված մանկավարժական պատրաստվածության ու կոմպետենտության առանցքային կետերը,
- Ներկայացնել ուսուցչի մասնագիտական կարողությունների զարգացման հնարավորությունները և դրան միտված գործողությունները

1. Ժամանակակից մանկավարժի մասնագիտությունն ու նրա մասնագիտական կոմպետենցիան

Կյանքը ժամանակակից աշխարհում չափազանց անկայուն է: Տարրական կրթության ինտենսիվ զարգացումը, այլընտրանքային ծրագրերի բազմազանությունը, կրթության ընթացակարգային կողմի հիմնարար փոփոխությունը կարևորում է մանկավարժի անձի, նրա դերի և գործունեության որակական փոփոխության խնդիրը կրթական գործընթացում: Կրթության էական փոփոխություններն անհնար են առանց մանկավարժի մասնագիտական գիտակցության հիմնարար փոփոխությունների: Նա պետք է անընդհատ կատարելագործվի, փնտրի նոր գիտելիքներ: Մանկավարժը պետք է լինի ոչ թե գիտելիքի թարգմանիչ, այլ մարդ, ով կարողանում է ձևավորել երեխայի կրթական միջավայրը: Բացի այդ հույժ կարևոր է, որ նա տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ակտիվ օգտագործող լինի:

Հայտնվել են բազմաթիվ նոր գիտելիքներ, հասկացություններ, որոնք անհրաժեշտ են ժամանակակից ուսուցչին: «Կոմպետենտություն», հասկացությունն ակտիվորեն շրջանառության մեջ է ներկայումս և բնութագրում է մասնագետի մասնագիտական որակավորման համապատասխան մակարդակը: Կոմպետենտությունը ուսուցչի կարողությունն է՝ գործելու անորոշ իրավիճակում: Որքան բարձր է անորոշությունը, այնքան մեծ է այս կարողության դերը¹:

Տարբեր նորամուծությունները գործնականում հաջող ներդնելու, նոր պայմաններում առաջադրված խնդիրներն իրականացնելու համար մանկավարժը պետք է ունենա մասնագիտական իրավասության անհրաժեշտ մակարդակ, իր գործունեության մեջ հաջողության հասնելու ցանկություն:

Մասնագիտական իրավասության ամենակարևոր հատկանիշը «երեխայի վրա կենտրոնանալն» է: Մանկավարժական ուշադրությունը երեխայի վրա կենտրոնացնելը նպատակ ունի զարգացնել սովորողի մոտիվացիան, սովորցնել նրան ճանաչել շրջապատող աշխարհը, մարդկանց և ինքն իրեն: Այն ներառում է երեխայի նկատմամբ հոգատարություն, նրա նկատմամբ հետաքրքրություն, սեր, նրա անհատականության զարգացման խթանում և անձի առավելագույն ինքնաիրականացում:

¹ Совершенствование профессиональной подготовки учителя начальных классов в условиях модернизации высшего педагогического образования, https://kpfu.ru/staff_files/F555518578/Sov_pod_uch.pdf, հասանելի է:

Մասնագիտորեն գրագետ կարելի է անվանել այն մանկավարժին, ով բավականաչափ բարձր մակարդակով իրականացնում է մանկավարժական գործունեություն, մանկավարժական հաղորդակցություն, ուսման մեջ հետևողականորեն բարձր արդյունքների է հասնում:

Մանկավարժի մասնագիտական կոմպետենտությունը վերջինիս՝ վարքի որոշակի չափանիշների բավարարելու կարողությունն է: Չափանիշները, թե ինչպես պետք է կատարվի աշխատանքը դասարանում կամ խմբասենյակում, ինչպիսի գործունեություն պետք է ծավալել: Կոմպետենտությունն արտացոլում է գործունեության բարդ արդյունքը և ներառում է ոչ միայն գիտելիքներն ու հմտությունները (կարողությունները), այլև անձի անհատական հատկանիշները:

Մանկավարժի պրոֆեսիոնալիզմն ապահովվում է վերջինիս հետևյալ կարողություններով.

- ընդհանուր մշակություն և ընդունելի վարքային բաղադրիչ,
- անձնական ինքնակատարելագործման ձգտում,
- ճանաչողական և ստեղծագործական ունակություններ,
- անձի արժեքային-իմաստային կողմնորոշում,
- հաղորդակցական հմտություններ,
- տեղեկատվական հմտություններ,
- սոցիալական և աշխատանքային հմտություններ,
- մասնագիտական կարողություններ²:

Սուբմշակութային կոմպետենցիան ենթադրում է.

- գիտելիքներ ազգային, համամարդկային մշակույթի ոլորտում;
- անհատական համակարգը արտացոլելու ունակություն;
- հանդուրժողականություն տարբեր էթնիկ մշակույթների նկատմամբ:

Անձնական ինքնակատարելագործման կոմպետենցիան ներառում է հետևյալ կետերը.

- անձնական ներուժի զարգացման և իրացման մղում,
- ինքնազարգացման ունակություն:

² Совещание о формировании национальной системы учительского роста 5 июня 2018 г. в Минобрнауки России. URL: <https://goo.gl/bGwYa6>, հասանելի է:

Ճանաչողական և ստեղծագործական կոմպետենտությունը ենթադրում է.

- նպատակներ դնելու, պլանավորելու, կրթական և ճանաչողական գործունեության կազմակերպման հմտություններ,
- ստեղծագործական ունակությունների զարգացում:

Անհատի արժեքային-իմաստային կողմնորոշումը ենթադրում է.

- իրենց դերի և նպատակի գիտակցում,
- ինքնաիրացման կարիք և կարողություն,
- կյանքի և մասնագիտական գործունեության նկատմամբ խանդավառություն:

Հաղորդակցական իրավասություն.

- Բանավոր և գրավոր հաղորդակցության տեխնոլոգիաների տիրապետում, ներառյալ ինտերնետի միջոցով հաղորդակցությունը:

Տեղեկատվական իրավասության տակ նկատի է առնվում.

- անհրաժեշտ տեղեկատվությունը ինքնուրույն որոնելու, վերլուծելու և ընտրելու ունակություն,
- մանկավարժական գործունեության նորմատիվ-իրավական աջակցություն,
- տեղեկատվական տեխնոլոգիաների իմացություն:

Սոցիալական և աշխատանքային պատրաստականությունը ենթադրում է.

- պատասխանատվություն ստանձնելու ունակություն,
- անձնական շահերի համակցում հասարակության կարիքների հետ:

Մասնագիտական գործունեության ինքնուրույն կազմակերպման ու կատարման պատրաստականությունը նկատի ունի.

- ակտիվ, կենսախիճն դիրքորոշում կյանքի ու աշխատանքի նկատմամբ,
- մասնագիտական գիտելիքների և հմտությունների առկայություն,
- անձնական հատկություններ,
- ստեղծագործական հմտություններ:

Նախադպրոցական տարիքի և տարրական դպրոցի մանկավարժի «մասնագիտական իրավասությունը» դիտվում է որպես կոլեկտիվ հասկացություն, որը որոշում է վերջինիս անհատականության յուրահատկությունը՝ որպես մանկավարժ-

դաստիարակ և մանկական հոգեբան: Այն հիմնված է մասնագետի՝ իր մանկավարժական կարողությունների, մանկական խմբի առանձնահատկությունների և դրա զարգացման հեռանկարների գիտակցման վրա: Նման տեղեկացվածությունը որոշում է մանկավարժի մասնագիտական ճկունությունը մանկավարժական տեխնոլոգիաների ընտրության հարցում: Մեթոդներ, որոնք թույլ են տալիս հաջողությամբ իրականացնել նախնական կրթության հիմնական նպատակը՝ պայմաններ ստեղծել սանի անձի դրական զարգացման համար:

Առանձնացնենք ժամանակակից մանկավարժի մասնագիտական հիմնական կարողությունները.

- սաների հետ միասին սովորելու ունակություն, ինքնուրույն փակելով «ուսումնական բացերը»,
- սաների ինքնուրույն գործունեության պլանավորում և կազմակերպում՝ ներառելով նրանց մի շարք միջոցառումներում, որոնք թույլ են տալիս զարգացնել պահանջվող կարողությունները,
- ուսումնական գործընթացի «բեմադրում»՝ օգտագործելով գործունեության կազմակերպման տարբեր ձևեր և ընդգրկելով սովորողներին տարբեր աշխատանքներում՝ հաշվի առնելով նրանց հակումները և անհատական առանձնահատկությունները,
- նախագծային մտածողության զարգացում և սաների խմբային, նախագծային գործունեության կազմակերպում,
- այնպիսի գնահատման համակարգի օգտագործում, որը թույլ է տալիս սաներին համարժեք գնահատել իրենց ձեռքբերումները և գնահատել դրանք,
- երեխաների հայեցակարգային աշխատանքը կազմակերպելու կարողություն³:

Ժամանակակից մանկավարժը պետք է առանձնանա բարձր ստեղծագործական ունակություններով, կենտրոնացած լինի ակտիվ ստեղծագործական գործունեության վրա, ունենա տեխնոլոգիական պատրաստվածություն: «Մարդ ծնվում են, անհատ դառնում են, անհատականությունը պահպանում են» հայտնի արտահայտությունը. ևս մեկ անգամ փաստում է, որ մանկավարժը պետք է անհատականություն լինի իր աշխատանքում: Մանկավարժը ստեղծագործող է, այնքանով, որքանով, որ նա կարողանում է գիտելիքը հասցնել երեխաներին:

³ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРЕДМЕТНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ УЧИТЕЛЕЙ И НАЦИОНАЛЬНАЯ СИСТЕМА УЧИТЕЛЬСКОГО РОСТА ПЕДАГОГА, <https://cyberleninka.ru/article/n/sovershenstvovanie-predmetnyh-kompetentsiy-uchiteley-i-natsionalnaya-sistema-uchitelskogo-rosta-pedagoga/viewer>, հասանելի է:

Ելնելով ժամանակակից պահանջներից՝ հնարավոր է որոշել մանկավարժի մասնագիտական կարողությունների զարգացման հիմնական ուղիները.

- Աշխատանք մեթոդական ասոցիացիաներում, ստեղծագործական խմբերում;
- Հետազոտական գործունեություն;
- Նորարարական գործունեություն, մանկավարժական նոր տեխնոլոգիաների զարգացում;
- Մանկավարժական աջակցության տարբեր ձևեր;
- Ակտիվ մասնակցություն մանկավարժական մրցույթներին և փառատոներին;
- Սեփական մանկավարժական փորձի կիսում;
- ՏՀՏ-ի օգտագործում և այլն:

Բայց թվարկված մեթոդներից և ոչ մեկը արդյունավետ չի լինի, եթե մանկավարժն ինքը չի գիտակցում սեփական մասնագիտական կարողությունները բարելավելու անհրաժեշտությունը: Անհրաժեշտ է ստեղծել այնպիսի պայմաններ, որոնցում մանկավարժն ինքնուրույն գիտակցում է սեփական մասնագիտական որակների մակարդակը բարելավելու անհրաժեշտությունը: Սեփական մանկավարժական փորձի վերլուծությունն ակտիվացնում է մանկավարժի մասնագիտական ինքնազարգացումը, որի արդյունքում զարգանում են հետազոտական հմտություններ, որոնք հետո ինտեգրվում են մանկավարժական գործունեությանը:

2. Համագործագային մանկավարժության էությունը կարևորությունը մանկավարժի մասնագիտական հմտությունների զարգացման գործում

Մասնագիտական կարողությունների զարգացումը մասնագիտական փորձի յուրացումն ու արդիականացումը դինամիկ գործընթաց է, որը հանգեցնում է անհատական մասնագիտական որակների զարգացմանը, մասնագիտական փորձի կուտակմանը, ինչը ենթադրում է շարունակական զարգացում և ինքնակատարելագործում:

Կարելի է առանձնացնել մասնագիտական իրավասության ձևավորման փուլերը.

- ներդաշնակություն և զարգացման անհրաժեշտության գիտակցում;
- ինքնազարգացման պլանավորում (նպատակներ, խնդիրներ, լուծումներ)⁴:

Մանկավարժական գործունեության ընթացքում անհրաժեշտ է մշտապես կատարելագործել պրոֆեսիոնալիզմը, և ամեն անգամ թվարկված փուլերը կրկնվում են, բայց նոր որակով: Ընդհանրապես, ինքնազարգացման գործընթացը կենսաբանորեն որոշված է և կապված է մարդու սոցիալականացման և անհատականացման հետ: Անհատ, ով գիտակցաբար կազմակերպում է իր կյանքը, հետևաբար և իր զարգացումը: Մասնագիտական կոմպետենտության ձևավորման գործընթացը նույնպես մեծապես կախված է միջավայրից, ուստի հենց միջավայրն է, որ պետք է խթանի մասնագիտական ինքնազարգացումը: Կրթական հաստատությունը պետք է ունենա ժողովրդավարական կառավարման համակարգ. սա անձնակազմի խրախուսման համակարգ է և մանկավարժական մոնիթորինգի տարբեր ձևեր (ոչ հսկողություն), որոնք ներառում են հարցաթերթիկներ, թեստեր, հարցազրույցներ և փորձի փոխանակման միջոցառումներ, մրցույթների և սեփական ձեռքբերումների ներկայացման համար: Խթանման այս ձևերը կարող են նվազեցնել մանկավարժի հուզական անհանգստության մակարդակը, ազդել թիմում բարերար հոգեբանական մթնոլորտի ձևավորման վրա:

Անձնական փորձը, սեփական նախաձեռնությունը, մանկավարժական և հոգեբանական գիտելիքների խորացումը (աշխատանքային փորձի ավելացմանը զուգընթաց), մեթոդական տեխնիկայի կրկնակի փորձարկումը, անկասկած, նպաստում են մասնագետի զարգացմանը: Բայց մասնագետը դառնում է իսկական վարպետ, եթե դիտում, ուսումնասիրում և ստեղծագործաբար տիրապետում է գործընկերների լավագույն փորձին: Ժամանակակից կրթական քաղաքականությունում մեթոդական այդպիսի համագործակցությունը անկյունաքարային է:

Ժամանակակից՝ համագործակցային մանկավարժությունը, դաստիարակության և կրթության մեթոդների և տեխնիկայի համակարգ է, որը հիմնված է հումանիզմի սկզբունքների և անձնական զարգացման ստեղծագործական

⁴ Азаров Ю. П. Тайны педагогического мастерства — М.: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2004, с.43.

մոտեցման վրա, սա վերաբերմունք է կրթությանը որպես մանկավարժների, երեխաների, մանկավարժերի և երեխաների ստեղծագործական փոխազդեցություն⁵:

Ուսումնական գործընթացի մասնակիցները՝ նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունում ակտիվ համագործակցության արդյունքում, լուծում են հետևյալ խնդիրները⁶.

- երեխաների հետ հարաբերությունների և ուսուցման մեթոդների հստակ ուսումնասիրություն և տիրապետում,
- ընդհանուր՝ մոտակա ու հեռակա նպատակների որոշում,
- դրանց հասնելու համար համատեղ միջոցառումների կազմակերպում, մեթոդների մշակում,
- երեխաների հետ կրթական աշխատանք կազմակերպելու համար նրանց կարողությունների, ուսուցման առանձնահատկությունների ուսումնասիրություն, քննարկումներ,

⁵ Соловейчик С.Л., «Педагогика для всех», Книга III, глава II, стр.5.

⁶ Ткаченко Е. П., Способы повышения эффективности взаимопонимания педагога с воспитанниками, <https://solncesvet.ru/opublikovannyye-materialyi/sotrudnichestvo-uchiteley-predmetniko/>, հասանելի է

- մանկավարժական կարողությունների նպատակահարմար օգտագործում՝ երեխաների և ծնողների հետ կրթական աշխատանք կազմակերպելու գործում,
- հաջողված փորձերի ու մեթոդների հարստացում, շարունակականության ապահովում

Ուսուցչական կազմի փոխգործակցության հիմքը հետևյալն է.

- բարդ խնդիրներ,
- մանկավարժական խնդիրների լուծման ուղիների համատեղ որոնում,
- համատեղ ջանքեր,
- համատեղ աշխատանք՝ նախատեսված առաջադրանքների և չափորոշիչային պահանջների կատարման ուղղությամբ,
- կատարված աշխատանքի համատեղ վերլուծություն,
- մանկավարժական խնդիրների, ստացված արդյունքների վերլուծություն, նոր պլանների մշակում⁷:

Մեթոդմիավորման քննարկումների կարևոր բաղադրիչ է կրթադաստիարակչական նպատակադրումն ու ուսումնական աշխատանքի պլանավորումը: Երկարաժամկետ պլանավորման, գաղափարների որոնման և դրանց իրականացման կոնկրետ ձևերի փուլում ուսուցիչները պատասխանում են հետևյալ հարցերին.

1. Մանկավարժական կոկրետ խմբում ո՞ր խնդիրներն են պետք առաջին հերթին լուծել:
2. Ի՞նչ միջոցներ պետք է ձեռնարկվեն այս խնդիրների լուծման համար:
3. Ի՞նչ աշխատանքի ձևեր կարելի է կազմակերպել:
4. Ինչպիսի՞ արտադասարանական աշխատանքներ կարելի է կատարել՝ խնդրի լուծման ուղղությամբ:
5. Ի՞նչ հարցեր պետք է քննարկել երեխաների ծնողների հետ:

Կոլեկտիվ պլանավորման և հարցերի քննարկման ընթացքում ձեռք բերված նյութերը համակարգվում են , հստակեցվում մանկավարժների առաջարկները և ուսուցման ընթացքում աննկատ կերպով սովորողի կրթությունն ու

⁷ Ткаченко Е. П., Способы повышения эффективности взаимопонимания педагога с воспитанниками, <https://solncesvet.ru/opublikovannyye-materialyi/sotrudnichestvo-uchiteley-predmetniko/>, հասանելի է

դաստիարակությունը տարվում մանկավարժական խորհրդի միահամուռ առաջարկությունների ուղղությամբ:

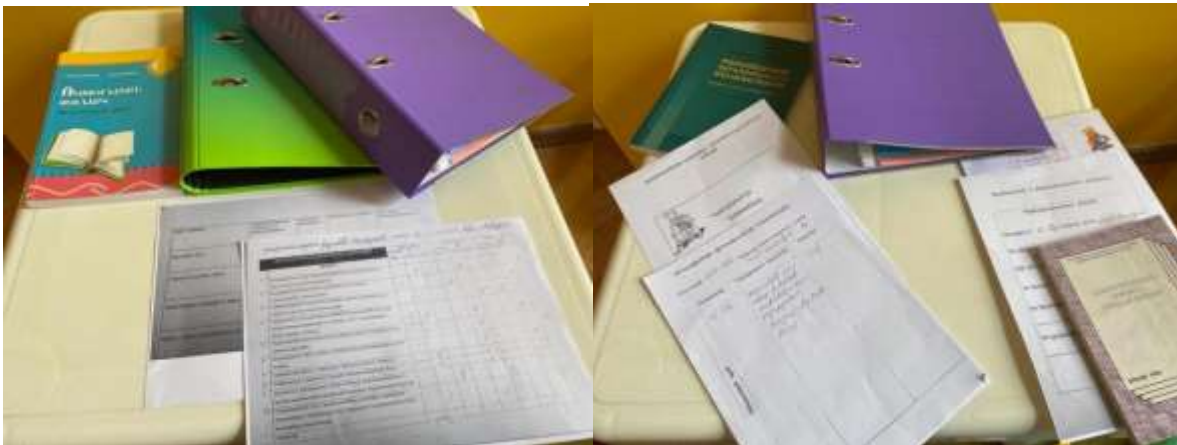
Աշխատանքային պլանն, անգամ, երբ կազմվում է ողջ մանկավարժական խորհրդի մասնակցությամբ, աչքի է ընկնում հնարավորությունների և մասնակցության ձևերի բազմազանությամբ: Դրանք կարող են լինել կրթական միջոցառումներ, գիտելիքի հանրային ստուգատեսներ, ծնողական հանդիպումներ և դասախոսություններ: Համատեղ աշխատանքի յուրաքանչյուր շրջան (համատեղ միջոցառում, եռամսյակ, ուսումնական տարի) ավարտվում է ամփոփումով և վերլուծությամբ:

Հատկապես օգտակար է մանկավարժական խորհրդին, երեխայի հետ գործ ունեցող բոլոր մանկավարժներին ներգրավել գործունեության կոլեկտիվ վերլուծության մեջ: Նման դեպքում մանկավարժները ուսումնասիրում են սովորողների հետ իրենց գործընկերների աշխատանքի ոճը, հիմնական մեթոդներն ու տեխնիկան, բացահայտում հաջողությունները, խնդիրները, ձեռքբերումները, ուսուցիչների արդյունավետ աշխատելու ուղիները սաների և ծնողների հետ: Երբ կազմակերպվում է մանկավարժական աշխատանքի փորձի փոխանակում, աջակցվում, խթանվում է մանկավարժի ցանկությունը երեխային ճիշտ և տրամաբանված մանկավարժական աջակցություն ցուցաբերելու, ծնողների հետ

համագործակցային հարաբերություններ հաստատելու: Միաժամանակ բարձրանում է մանկավարժական կազմի նախաձեռնողականությունը, մոտիվացիան:

Խոսելով մանկավարժի մասնագիտական զարգացման մասին՝ հնարավոր չէ չխոսել ուսուցչի պորտֆելի ստեղծման մասին: Պորտֆոլիոն մասնագիտական գործունեության արտացոլումն է, որի ձևավորման գործընթացում տեղի է ունենում ինքնագնահատում և գիտակցվում է ինքնագարգացման անհրաժեշտությունը: Պորտֆոլիոյի օգնությամբ լուծվում է ուսուցչի ատեստավորման խնդիրը, քանի որ այստեղ հավաքվում և ամփոփվում են մասնագիտական գործունեության արդյունքները: Պորտֆոլիոյի ստեղծումը լավ մոտիվացիոն հիմք է ինչպես ուսուցչի գործունեության, այնպես էլ նրա մասնագիտական կարողությունների զարգացման համար:

3. Մանկավարժի մասնագիտական կարողությունների զարգացումը հետազոտական ու ստեղծագործական գործունեության միջոցով

Այսօրվա արագ փոփոխվող աշխարհում պահանջված կարողություն է վերլուծել տեղեկատվությունը և որոշել, թե որն է ամենակարևորը, հավաքել տեղեկատվություն մեկ ամբողջության մեջ, կարողանալ արտահայտել սեփական վերաբերմունքը նոր գաղափարների և գիտելիքների նկատմամբ: Ուսումնասիրած նյութի մասին ունենալ սեփական քննադատական, ստեղծագործական եզրակացությունները: Վերլուծություն, սինթեզ, համեմատություն, դասակարգում - սրանք հատուկ մտավոր գործողություններ են, որոնց զարգացման մակարդակը որոշում է անհատի ինտելեկտուալ կարողությունները: Զննադատական

մտածողության մեթոդի ռազմավարությունների կիրառման արդյունքում կոնկրետ մտավոր գործողությունների զարգացումը ձևավորում է «մտածող մարդ»⁸:

Քննադատական մտածողության մեթոդը վերաբերում է ինտերակտիվ ուսուցման մեթոդներին: Աշխատանքի ինտերակտիվ ձևերի հիմքը գործունեությունն է: Դա սովորելն է՝ գործելով ու ինքնակրթվելով: Ինտերակտիվ ձևերը չեն ներառում պատմություն այն մասին, թե ինչպես պետք է երեխաներին սովորեցնել կամ ինչպես երեխաները պետք է ընկալեն տեղեկատվությունը: Ինտերակտիվ ձևերն ու մեթոդները, հնարավորություն են տալիս և տանում են սաներին այն բանին, որ նրանք ինքնուրույն ընկալեն տեղեկատվությունը, մշակեն և փորձարկեն (կիրառեն) գիտելիքը, և հաճախ իրենց կամքով: Դրա համար կան մտածված և խթանող հարցեր և որոշ տեխնիկա կամ, ինչպես դրանք կոչվում են քննադատական մտածողության մեթոդի շրջանակներում, ռազմավարություններ:

Քննադատական մտածողության մեթոդը ներառում է մի քանի ռազմավարությունների կիրառում, որոնք ընտրվում են որոշակի նպատակների հիման վրա՝ ուղղված դրանց հասնելուն: Քննադատական մտածողության մեթոդի ռազմավարություններից են մտազրոհը, գրառումներով կարդալը, հինգ տողերը, եռանկյունացումը, կանգառներով կարդալը, հիմնաբառեր, կյոթ սեղան, խճանկար և այլն: Ռազմավարությունների կիրառումը ենթադրում է, որ հենց սաներն են «բացահայտում» գիտելիքը, հարցեր տալիս, ենթադրություններ անում, իրենց կարծիքը հայտնում, այսինքն, հանդես են գալիս որպես ճանաչողության գործընթացի ակտիվ մասնակիցներ, սովորում են քննադատաբար մտածել: Ասվածն անշուշտ վերաբերում է ինչպես սովորողներին, այնպես էլ մանկավարժներին: Մրցունակ անհատականության համար մեծ նշանակություն ունի հետազոտական գործունեության տրամաբանության փաստացի տիրապետումը: Այսօր արդեն մանկապարտեզում երեխաներին սովորեցնում են ինքնուրույն հետազոտություն, սերմանում են հետազոտական մշակույթ, իսկ ժամանակակից մանկավարժը պետք է պատրաստական լինի իր սաների հետ, նրանց զուգահեռ նոր գիտելիքներ յուրացնել՝ օր օրի ավելի կատարելագործվելով:

Ստորև բերված աղյուսակային տվյալների համեմատությունը թույլ է տալիս եզրակացնել, որ քննադատական մտածողության մեթոդի եռաստիճան կառուցվածքը

⁸ Короткова М.В., Студеникин М.Т. Методика обучения истории в схемах, таблицах, описаниях. - М.: ВЛАДОС, 1999, с. 126.

համապատասխանում է ուսումնասիրության փուլերին: Այսպիսով, հնարավոր է օգտագործել քննադատական մտածողության մեթոդը հետազոտական մշակույթ ձևավորելու և հետազոտության մեջ որոնման միջավայր ստեղծելու համար որպես գործընթաց, որը մշտապես ուղեկցում է ուսուցմանը: Եվ սա համապատասխանում է ժամանակակից կրթության պահանջներին մրցունակ անհատականության դաստիարակության, մանկավարժական կազմի ինքնակրթության ու կատարելագործման համար:

Քննադատական մտածողությունը և հետազոտական գործունեության մեթոդի համատեղելիությունը.

Քննադատական մտածողություն գարգացնող դասի կառուցվածքը (3 փուլ)	Հետազոտության փուլերը
1-ին փուլ. մարտահրավեր կամ դրդում. Ակտիվ կրթական և ճանաչողական գործունեության համար հետաքրքրության ձևավորում, մոտիվացիա: Չբաղվել հիշելով այն, ինչ արդեն հայտնի է թեմայի վերաբերյալ:	1. Խնդրի սահմանում, խնդրահարույց հարցի շարադրում: Հետազոտության թեմայի, նպատակների և խնդիրների ձևակերպում
2-րդ փուլ. Իրականացում. պատասխանների անձնական փորձից նոր տեղեկություններով, դասագրքային նյութից: Աշխատեք դասագրքի հետ, նոր տեղեկություններով:	Առաջադրանքների իրականացում, այսինքն. բուն ուսումնասիրությունը, դրատեսական և գործնական մասը
3-րդ փուլ. Արտացոլում (արտացոլում). Գիտելիքների համախմբում, նորի ըմբռնում	Ուսումնասիրության արդյունքները

Մանկավարժը, որն ինքը ստեղծագործ է հետազոտող ու նորարար, ձգտում է նաև մաքսիմալ կերպով հետազոտության մղել իր սաներին, հետաքրքրել նրանց, մղել գործողությունների նախ թեմայի ուսումնասիրության, ապա նաև եզրահանգումների ու դրանց հիման վրա նոր քայլերի: Ժամանակակից կրթությունը պահանջում է ակտիվ հետազոտական գործընթաց հետազոտական մոտեցում կրթության կազմակերպման ողջ ընթացքում ողջ՝ ասել է թե ցկյանս:

Ինչ վերաբերում է ստեղծագործականությանը, ապա այն մտածողության զարգացման բարձրագույն փուլն է, ըստ Բլումի տաքսոնոմիայի:

Մանկավարժի գործունեության մեջ ստեղծագործական մակարդակը արտացոլում է այն, թե որքանով է նա օգտագործում իր կարողությունները նպատակներին հասնելու համար: Այս առումով մանկավարժական գործունեության ստեղծագործական բնույթը նրա ամենակարևոր հատկանիշն է, մանկավարժի ստեղծագործությունը նպատակ չունի ստեղծել սոցիալապես նոր, ինքնատիպ արժեք, քանի որ դրա արդյունքը միշտ էլ անհատի զարգացումն է: Ստեղծագործաբար աշխատող մանկավարժը ստեղծում է իր մանկավարժական համակարգը, բայց դա միայն միջոց է՝ տվյալ պայմաններում լավագույն արդյունք ստանալու համար:

Մանկավարժական ստեղծարարությունն ինքնին չի առաջանում: Վ.Ա. Սլաստենինը բացահայտում է ստեղծագործության զարգացման օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ պայմանները.

Կարելի է առանձնացնել մանկավարժական ստեղծարարության հետևյալ մակարդակները⁹.

1. Տեղեկատվության վերարտադրում. մանկավարժը կարողանում է վերարտադրել ուրիշների փորձը, լուծել պարզ խնդիրներ արդյունքի ճանապարհին, վերլուծել կոնկրետ իրավիճակներում ընդունված որոշումների արդյունավետությունը:

2. Հարմարվողական-պրագմատիկ՝ մանկավարժը կարողանում է վերափոխել իրեն հայտնի տեղեկատվությունը, ընտրել սովորողների հետ փոխգործակցության ուղիներ, միջոցներ, մեթոդներ՝ հաշվի առնելով նրանց անձնային որակները:

3. Ռացիոնալացում. մանկավարժը ցույց է տալիս ռացիոնալացման ունակություններ (ոչ ստանդարտ մանկավարժական խնդիրներ լուծելու և օպտիմալ լուծումներ գտնելու կարողություն): Նրա ստեղծագործության մեջ կան անհատականության տարրեր.

4. Հետազոտություն. մանկավարժը կարողանում է մշակել գործունեության իր համակարգը՝ դրա արդյունքի ուսումնասիրության հիման վրա:

⁹ Слостенин В.А. и др. Педагогика: Учеб. пособие. - М.: «Академия», 2002, С. 42-44.

Մանկավարժական գործունեության ստեղծագործականությունը մեծապես կախված է մասնագիտական մոտիվացիայի ուժից և կառուցվածքից: Ա.Կ. Բայմետովը մանկավարժական ստեղծագործականության դրդապատճառները համատեղել է երեք խմբի մեջ.

- պարտականությունը՝ որպես դրդապատճառ;
- ուսուցանվող նյութի նկատմամբ խանդավառության և հետաքրքրության դրդապատճառները;
- Երեխաների հետ շփվելու ոգևորությունն ու նրանց հանդեպ սերը՝ որպես դրդապատճառ:

Այսպիսով, ուսուցչի անձնական ստեղծագործականությունը դրսևորվում է մանկավարժական գործունեության տարբեր ասպեկտներում: Ստեղծագործականությունը որոշվում է մանկավարժի անհատականության ներուժով, որը ձևավորվում է նրա կուտակած սոցիալական փորձի, նոր գաղափարների, հմտությունների և կարողությունների հիման վրա, որոնք թույլ են տալիս գտնել և կիրառել յուրահատուկ լուծումներ, նորարարական ձևեր և մեթոդներ: Միայն գիտուն և սոցիալապես պատրաստված մանկավարժը կարող է ստեղծագործ երևակայության և փորձի միջոցով գտնել խնդրի լուծման նոր, ստեղծագործ ուղիներ և միջոցներ: Անհատականության ոլորտում մանկավարժական ստեղծագործությունը դրսևորվում է որպես մանկավարժի ինքնաիրացում՝ որպես ստեղծագործական անհատականության ինքնագիտակցության, մասնագիտական աճի անհատական ուղիների սահմանման և ինքնակատարելագործման ծրագրի հիմք:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Ինչպես նշում է Ադոլֆ Դիտերվիգը ամենակարևոր երևույթը դպրոցում, ամենաուսուցանող առարկան, ամենալավ կենդանի օրինակը. այս ամենն ամբողջանում է ուսուցչի մեջ:
2. Ասվածն առավելապես վերաբերում է 21-րդ դարի ուսուցչին, ում հեղինակությունն այլևս չի կարող աճել զուտ մասնագիտական գիտելիքի տեղատարափի ու մեխանիկական փոխանցման արդյունքում: Ժամանակակից ուսուցիչն իր մեջ պետք է ամփոփի կերպարային մի քանի համադրություններ ու կարողանա ամբողջացնել արագ կողմնորոշվելու, իրավիճակն ու ժամանակը կառավարելու և որ ամենակարևորն է լսարանին միշտ հետաքրքրելու, իր մարդկային որակներով առաջնորդելու ու բազմաթիվ այլ հատկանիշներ:
3. Ասվածից հստակ երևում է, որ ուսուցիչը անընդհատ պետք է ընթանա մարդկային ու մասնագիտական աճի ուղիով, որպեսզի կարողանա կառավարել իրավիճակն ու կազմակերպել դասապրոցեսն հավուր պատշաճի:
4. Մասնագիտական զարգացում ապահովող հետաքրքրական օրինակ է համագործակցային մանկավարժությունը մարդասիրական-լավատեսական մանկավարժություն է: Այս սկզբունքով աշխատող մանկավարժները համագործակցայինճանապարհով, սեփական փորձը կիսելով են լուծում մասնագիտական գործունեության ընթացքում ծագող ցանկացած խնդիր՝ միաժամանակ նպաստել սեփական ու գործընկերոջ մասնագիտական հմտությունների բարելավմանը:
5. Ժամանակակից մանկավարժական գիտությունը հստակ նշում է, որ ժամանակի կրթության պահանջը ցկյանս կրթություն է, հետազոտական ու վերլուծական հմտությունների զարգացումը, ինքնակրթությունը:
6. Ուստի առաջարկում ենք կրթական հաստատությունների ղեկավար կազմերին հատուկ ուշադրություն դարձնել մասնագետների պարբերական վերապատրաստումներին, փորձի փոխանակման հանդիպումներ կազմակերպել, ինչպես նաև խրախուսել ստեղծագործականությունն ու մանկավարժական գործունեության ազատությունը:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Азаров Ю. П. Тайны педагогического мастерства — М.: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2004.
2. Короткова М.В., Студеникин М.Т. Методика обучения истории в схемах, таблицах, описаниях. - М.: ВЛАДОС, 1999.
3. Сластенин В.А. и др. Педагогика: Учеб. пособие. - М.: «Академия», 2002.
4. Соловейчик С.Л., «Педагогика для всех», Книга III, глава II.
5. Совершенствование профессиональной подготовки учителя начальных классов в условиях модернизации высшего педагогического образования, https://kpfu.ru/staff_files/F555518578/Sov_pod_uch.pdf, հասանելի է:
6. Совещание о формировании национальной системы учительского роста 5 июня 2018 г. в Минобрнауки России. URL: <https://goo.gl/bGwYa6>, հասանելի է:
7. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРЕДМЕТНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ УЧИТЕЛЕЙ И НАЦИОНАЛЬНАЯ СИСТЕМА УЧИТЕЛЬСКОГО РОСТА ПЕДАГОГА, <https://cyberleninka.ru/article/n/sovershenstvovanie-predmetnyh-kompetentsiy-uchiteley-i-natsionalnaya-sistema-uchitelskogo-rosta-pedagoga/viewer>, հասանելի է:
8. Ткаченко Е. П., Способы повышения эффективности взаимопонимания педагога с воспитанниками, <https://solncesvet.ru/opublikovannyye-materialyi/sotrudnichestvo-uchiteley-predmetniko/>, հասանելի է

